

Motion till riksdagen 2013/14:K304

av Lars Elinderson (M)

Riksdagsledamöternas arbetsmiljö

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för riksdagsstyrelsen som sin mening vad som anføres i motionen om riksdagsledamöternas arbetsmiljö.

Motivering

Arbetsmiljölagen reglerar arbetsgivares skyldighet att förebygga och förhindra ohälsa och olycksfall i arbetet. Arbetsmiljön omfattar alla faktorer och förhållanden, såväl tekniska, fysiska, arbetsorganisatoriska som sociala förhållanden, inklusive frågor som gäller arbetets innehåll. Det finns också regler om samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare när det gäller arbetsmiljön, till exempel bestämmelser om skyddsombud, arbetsmiljöombud och skyddskommittéer.

I takt med arbetslivets förändring har frågor kring den psykosociala arbetsmiljön blivit allt viktigare. Problemen inom det här området kan vara konflikter i arbetsgruppen, mobbning, diskriminering, brist på uppskattning och otydligt ledarskap. Den psykosociala arbetsmiljön är svårare att reglera och beskriva än den fysiska, och ställer särskilda krav på planering, ledning och en fungerande uppföljning.

Arbetsmiljölagen föreskriver att arbetsgivaren systematiskt ska ”planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö. Arbetsgivaren ska utreda arbetsskador, fortlöpande undersöka riskerna i verksamheten och vidta de åtgärder som föranleds av detta. Åtgärder som inte kan vidtas omedelbart ska tidsplaneras. Arbetsgivaren ska i den utsträckning verksamheten kräver dokumentera arbetsmiljön och arbetet med denna. Handlingsplaner ska upprättas.”

Lagen föreskriver också former för samverkan mellan arbetsgivare och arbetstagare i arbetsmiljöfrågor: ”På ett arbetsställe, där minst fem arbetstagare

Fel! Okänt namn på

regelbundet sysselsätts, ska det bland arbetstagarna utses ett eller flera skyddsombud (arbetsmiljöombud). Skyddsombud ska utses även på ett annat arbetsställe, om arbetsförhållandena kräver det. För skyddsombud bör ersättningsutgåva utses. Vidare framgår: ”Vid ett arbetsställe, där minst femtio arbetstagare regelbundet sysselsätts, ska det finnas en skyddskommitté, sammansatt av företrädare för arbetsgivaren och arbetstagarna. En skyddskommitté ska tillsättas även vid arbetsställen med mindre antal arbetstagare, om det begärs av arbetstagarna.”

Arbetsmiljölagen gäller delvis även utanför yrkeslivet. Elever, studenter och vårdtagare (och tidigare värnpliktiga) likställs i vissa avseenden med arbetstagare, bl.a. vad gäller arbetsmiljöns beskaffenhet (1 kap. 3 § arbetsmiljölagen). Det innebär att lagen också föreskriver regler för tillsyn av arbetsmiljön också för dessa grupper. Ett särskilt tillägg till lagen innebär samtidigt att ”studerandeskyddsombud” kan inrättas för att tillgodose ”studerandes intressen i ärenden enligt denna lag”.

Riksdagsledamöter och arbetsmiljölagen

Arbetsmiljölagen omfattar inte politiskt förtroendevalda, oavsett om uppdraget är ett fritidsuppdrag eller, som i fallet med riksdagsledamöter, är ett heltidsuppdrag med arbetet förlagt på en arbetsplats där övriga medarbetare omfattas av lagens krav. Ur arbetsmiljösynpunkt befinner sig således riksdagsledamöter i ett ”ingenmansland”, där arbetssituationen istället helt styrs av den hierarkiska strukturen och andra interna förhållanden som präglar politiska partier.

Riksdagsledamöter och andra förtroendevalda är inte anställda i formellt hänseende, och arbetsmiljölagen reglerar inte heller förtroendevaldas rättigheter i förhållande till sin arbetsledning på samma sätt som t ex gäller för elever, studenter och vårdtagare. Till skillnad från riksdagens och partiernas anställda medarbetare har riksdagsledamöter inte heller fackliga företrädare eller skyddsombud som företräder deras intresse när arbetsmiljöproblem uppstår.

För att motverka arbetsmiljöproblem, inte minst psykosociala problem, krävs inte bara att det finns en god vilja, utan också tydliga regler, rutiner och kunskap. Om det inte finns, urartar lätt de åsiktsskillnader, intressemotsättningar, personliga ambitioner och direkta maktintressen som präglar politiken till att det utvecklas en mobbningskultur i organisationen. Ytterst drabbar detta demokratins funktionssätt.

Riksdagsledamöterna är av olika skäl utsatta för arbetsmiljörisiker, som ställer krav på partiernas interna förhållanden. Det politiska livet innehåller naturliga intressekonflikter och uppdraget medför i sig en stressig arbetssituation. Offentligheten ökar denna stress. Ensamarbete, ojämn arbetsfördelning, oklara förväntningar, passivt eller frånvarande ledarskap och otydliga roller, faktorer som i hög grad präglar riksdagsledamöternas arbetssituation, påtalas dessutom särskilt av Arbetsmiljöverket som risker för psykosociala arbetsmiljöproblem. Det faktum att en stor del av riksdagsledamöterna veckopendlar

mellan sin normala hemmiljö och sin arbetsplats i Stockholm innebär ytterligare risker, som ställer krav på en fungerande social miljö, goda arbetsförhållanden och bra interna rutiner.

Ledamöternas politiska sekreterare och andra politiska tjänstemän är i den form som tillämpas i Sveriges riksdag anställda av respektive parti. Det formella arbetsmiljöansvaret ligger därmed på partiorganisationen. Samtidigt har ledamöterna en arbetsledande ställning och därmed ett informellt arbetsmiljöansvar i förhållande till de politiska sekreterarna och andra politiska tjänstemän. Denna uppdelning mellan den formella och den informella arbetsledningen och arbetsmiljöansvaret skapar osäkerhet och innebär risker i samband med konflikter eller andra problem, t.ex. i de fall ledamöter missbrukar sin ställning genom att utsätta politiska sekreterare eller handläggare för otydliga eller orimliga krav, en nedvärderande och kränkande behandling eller andra arbetsmiljöproblem.

Riksdagsstyrelsen och riksdagsledamöternas arbetsmiljö

Riksdagsstyrelsen har ett övergripande ansvar för arbetsmiljön i riksdagen. Trots att riksdagsledamöterna inte formellt omfattas av arbetsmiljölagen inkluderas också de i alla de åtgärder som Riksdagsförvaltningen vidtar för att garantera och upprätthålla en god fysisk arbetsmiljö. Ledamöterna har också tillgång till alla de resurser som anställda medarbetare och politiska tjänstemän har, inklusive företagshälsovård, förebyggande åtgärder och andra arbetsmiljöinsatser som sker i Riksdagsförvaltningens regi. När det gäller ledamöternas psykosociala arbetsmiljö är det dock annorlunda. Dessa frågor betraktas som partiernas interna angelägenheter och hanteras också av partierna som interna angelägenheter – utan insyn och utan krav på regler och rutiner som skyddar de enskilda ledamöternas psykosociala miljö.

Som helhet är riksdagen en öppen arbetsplats som präglas av respekt och tillit mellan ledamöter, tjänstemän och andra medarbetare.

Avsaknaden av lagstiftning som omfattar förtroendevaldas arbetsmiljö ökar enligt min uppfattning vikten av en tydlig kommunikation och arbetsfördelning mellan Riksdagsförvaltningen och riksdagsgrupperna i arbetsmiljöfrågor – framför allt när det gäller ledamöternas psykosociala situation och ansvar i förhållande till de anställda politiska medarbetarna. Det gäller både formerna och innehållet i partiernas interna arbetsmiljöarbete, särskilt behovet av utbildning i arbetsmiljöfrågor, arbetsledning och konflikthantering.

Utgångspunkten för riksdagens arbetsmiljöarbete bör enligt min uppfattning vara att riksdagsledamöterna och partiernas anställda ska omfattas av likvärdiga regler som riksdagens anställda när det gäller både den fysiska och den psykosociala arbetsmiljön, oavsett hur ansvarsfördelningen mellan Riksdagsförvaltningen och partierna är utformad.

Detta bör ges riksdagsstyrelsen tillkänna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 3 oktober 2013

Lars Elinderson (M)